

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Primair Onderwijs,
Voortgezet Onderwijs,
Middelbaar
Beroepsonderwijs, Hoger
Onderwijs &
Studiefinanciering,
Financieel-Economische
Zaken**
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Datum 16 december 2019
Betreft Intensivering aanpak tekorten in het onderwijs

Onze referentie
17867464

Afgelopen week sloten zestien scholen in Amsterdam Nieuw-West hun deuren voor leerlingen. De bestuurder van de Stichting Westelijke Tuinsteden gaf te kennen dat door de tekorten waarmee haar scholen kampen, er tijd nodig was om gezamenlijk fundamentele oplossingen te vinden. De wijze waarop de Stichting Westelijke Tuinsteden – samen met de leraren en directies van de scholen – verantwoordelijkheid neemt om strategisch naar de schoolorganisatie en het personeelsbeleid te kijken, verdient waardering. Maar het is tegelijkertijd zorgelijk dat de bestuurder ervaart er alleen voor te staan. Dat moet wat ons betreft veranderen: het lerarentekort is een collectief probleem dat van ons allen de komende jaren het maximale vraagt.

Deze casus laat zien dat het voor sommige scholen steeds moeilijker is om binnen de bestaande kaders de tekorten op te vangen. Deze pijnlijke, maar realistische constatering doen wij mede op basis van de meest recente arbeidsmarktmetingen, die we u parallel aan deze brief toesturen. Het goede nieuws is dat het ingezette beleid voor de aanpak van de tekorten inmiddels positief effect laat zien. De geraamde tekorten in het primair onderwijs in 2024 zijn ten opzichte van de eerdere ramingen 1300 fte lager. De effecten van het beleid van 2019 zijn daarin bovendien nog niet verdisconteerd.

Toch is er geen reden om minder bezorgd te zijn over de tekorten. De cijfers blijven voor de langere termijn oplopen. In sommige regio's, waaronder in de grote steden, zijn de tekorten nu al zo groot dat de kwaliteit van onderwijs onder druk komt te staan. De tekorten zijn bovendien ongelijk verdeeld. De scholen die het hardst getroffen worden hebben vaak leerlingpopulaties waarin veel sprake is van sociaal-maatschappelijke problematiek. Dit kan leiden tot kansongelijkheid, dat is zorgelijk en we vinden het daarom belangrijk om hier extra aandacht voor te hebben in de aanpak. Onze kinderen verdienen goed onderwijs, en onze leraren verdienen voldoende ruimte om zich professioneel te ontwikkelen.

Wij zetten als stelselverantwoordelijke ministers alle zeilen bij om de problemen zo goed mogelijk aan te pakken. Wij doen dat samen met veel schoolbesturen, scholen, lerarenopleidingen, leraren, gemeenten en andere betrokkenen. Alle partijen nemen betekenisvolle maatregelen voor het tegengaan van de tekorten. Mevrouw Merel van Vroonhoven, door OCW aangesteld als onafhankelijk aanjager van de tekortenaanpak, constateert dat de keuze voor een gerichte aanpak naar regio's en vakken de juiste is, maar dat deze op korte termijn versterkt en versneld moet worden.

De regionale verschillen in het primair onderwijs (po) – en de verschillen tussen vakken in het voortgezet onderwijs (vo) – zijn groot. Op dit moment concentreren de tekorten zich in de Randstad en grote steden, maar deze zullen zich verder over het land gaan verspreiden. De situatie vraagt om maatwerk, andere manieren van opleiden en boven-bestuurlijke samenwerking tussen schoolbesturen en lerarenopleidingen op lokaal en regionaal niveau. Daar waar het tekort zo groot is dat we noodvoorzieningen moeten treffen, verkennen we gezamenlijk met alle betrokkenen (ook Inspectie) welke interventies nodig zijn om de dagelijkse stress van scholen weg te nemen, overzicht te creëren en de kwaliteit en de continuïteit van het onderwijs te waarborgen. Zo krijgen scholen de ruimte om zich te richten op oplossingen voor langere termijn.

Samen met alle partijen zoeken we naar manieren om het onderwijs te organiseren met minder leraren dan we gewend zijn, zonder in te leveren op kwaliteit. Op schoolniveau kan een andere organisatie van het onderwijs helpen. Dit zijn het type oplossingen waar de scholen in Amsterdam Nieuw-West met elkaar over praten. Dat kan onder meer gaan om andere invullingen van onderwijstijd, gebruik van digitale leermiddelen ter ondersteuning van de leraar (zoals digitaal nakijken) en meer variatie in onderwijspersoneel. Daarmee kunnen scholen bovendien zorgen voor maatwerk aan leerlingen, wat de kwaliteit van onderwijs ten goede komt. Dat is goed voor leraar en leerling.

Voor de kwaliteit van het beroep van leraar zijn opleidingen van hoog niveau en voldoende professionele ruimte en zeggenschap van leraren binnen schoolorganisaties onontbeerlijk. We doen daar geen concessies aan. Maar er is veel te winnen op het gebied van flexibiliteit en maatwerk, om ook in de toekomst voldoende nieuwe leraren te werven en te binden. Met name in de opleiding, begeleiding en benutting van zij-instromers valt veel te verbeteren.

In deze brief nemen we u langs de volgende blokken mee in ons beleid:

1. Huidige aanpak werkt en zetten we door
 - ramingen en resultaten
2. Zo snel mogelijk meer richting en intensiveren door alle betrokkenen
 - gerichte aanpak waar nodig en noodvoorzieningen in G5;
 - intensivering van de tekortenaanpak;
 - regionale aanpak.
3. Kwaliteit en vakmanschap van leraren, juist in tijden van tekorten
 - een nieuw bevoegdhedenstelsel;
 - professionalisering en zeggenschap voor leraren.
4. Toegankelijke en aantrekkelijke lerarenopleidingen
 - evaluatie toelatingseisen pabo;
 - lerarenopleidingen houdbaar voor de toekomst.

In de bijlagen bij deze brief treft u onder meer een overzicht van stand van zaken van relevante moties en toezeggingen.

1. Huidige aanpak werkt en zetten we door

Het geraamde tekort in het po in 2024 is bijna 1.300 fte lager dan in de vorige raming. De cijfers voorspellen voor 2024 een tekort 1970 fte bovenop de huidige situatie. Er zijn grote regionale verschillen in de tekorten in het po, mede door de verschillen in de leerlingaantallen, en groei in de steden tegenover krimp in andere gebieden. Voor het vo lopen de tekorten voor 2024 sneller op dan eerder voorzien, tot 1300 fte bovenop de huidige situatie. Er zijn hierbij vooral verschillen tussen vakken. Voor bijvoorbeeld bètavakken is het tekort groter dan eerder verwacht. Mogelijk zal het mbo de komende jaren te maken krijgen met

tekorten in het type vakken waar het vo dat nu al heeft. De aantallen zijn daar lastiger te voorspellen dan in het po en vo, omdat de arbeidsmarkt opener is.¹

Onze referentie
1 7 867464

De arbeidsmarktramingen laten zien dat onze aanpak voor het po, waar de grootste tekorten zijn, leidt tot minder tekorten dan eerder verwacht.² In een context van grote krapte op de arbeidsmarkt, ook in andere sectoren zoals de zorg en de ICT, mogen we hier positief over zijn. Onze maatregelen gericht op meer instroom van nieuwe leraren en behoud van zittende leraren hebben effect. De resultaten van afgelopen jaar hebben nog niet hun weergave kunnen hebben in de ramingen, maar geven vertrouwen om de ingezette koers te vervolgen en waar mogelijk te intensiveren.³

- In 2019 zijn er totaal 1.972 zij-instromers in het onderwijs bij gekomen, van wie 853 in het po (inclusief (v)so), 189 in het vo en 930 in het mbo. In totaal is in 2019 €39,2 miljoen geïnvesteerd in zij-instroom.
- Er zijn in 2019 328 aanvragen gedaan voor de subsidie voor onderwijsassistenten die een lerarenopleiding willen volgen. De aanvragen die niet meteen gehonoreerd konden worden schuiven door naar 2020 en ontvangen uiterlijk in maart de beschikking.
- De afgelopen anderhalf jaar zijn bijna 800 werkhervattingen vanuit werkloosheid in het po gerealiseerd. Dit betreft werkhervattingen van uitkeringsgerechtigden die langer dan zes maanden in de WW zaten.
- De middelen voor werkdruk in het po hebben effect, zo blijkt uit onderzoek.⁴ Dit heeft bijvoorbeeld geleid tot een toename van extra inzet van onderwijsondersteunend personeel van 18%.
- De sociale partners hebben meermaals middelen gekregen voor hogere salarissen en aanpak van werkdruk. Er ligt een onderhandelaarsakkoord voor de cao in het po, waarin een loonsverhoging van 4,5% is afgesproken. Daarmee hebben leraren in het po er sinds het begin van deze kabinetsperiode in totaal 14% bij gekregen.

2. Zo snel mogelijk meer richting en intensiveren door alle betrokkenen

De aanpak van de tekorten werkt, maar intensivering van de maatregelen is nodig om het tekort aan personeel het hoofd te bieden. De krapte op de arbeidsmarkt zal namelijk blijvend zijn. We zorgen dat iedereen vanuit zijn eigen rol het maximale kan bijdragen: het Rijk, decentrale overheden, schoolbesturen, schoolleiders en lerarenopleidingen.

Beter voorbereiden op tijden van nog grotere tekorten

We zijn in intensief gesprek met de G5 over wat nodig is om de kwaliteit en de continuïteit van het onderwijs zoveel mogelijk te waarborgen. Eind januari liggen er concrete noodplannen voor Amsterdam en Den Haag. De andere steden (Rotterdam, Utrecht en Almere) volgen daarop. In de plannen staat een analyse van de problematiek en de maatregelen die schoolbesturen nu al kunnen nemen, ook in boven-bestuurlijke samenwerking. Zij nemen daarbij het gehele scholenbestand, waaronder de kleine scholen die onder de opheffingsnorm zitten

¹ Zie voor verdere toelichtingen op de arbeidsmarktramingen de Arbeidsmarktbrief, parallel aan uw Kamer verzonden.

² Zie hiervoor de Arbeidsmarktbrief, parallel aan uw Kamer verzonden.

³ We hebben u in een brief op 8 oktober 2019, tijdens het AO Leraren op 9 oktober 2019 en tijdens de Begrotingsbehandeling op 7 november 2019 geïnformeerd over de resultaten van onze aanpak (Kamerstukken II 2019-2020, 27 923, nr. 381; 2019Z21429). Hier zijn de meest recente resultaten sindsdien genoemd.

⁴ DUO Onderwijsonderzoek & Advies, *Onderzoek werkdrukmiddelen* (2019).

of dreigen te komen, mee.⁵ Juist voor de kleinere scholen is boven-bestuurlijke samenwerking van belang om de slagkracht naar oplossingen te kunnen vergroten. Daarnaast zal in het plan worden opgenomen welke ruimte in regelgeving noodzakelijk is om effectieve maatregelen te treffen, en welke voorwaarden daarbij horen. Het uitgangspunt daarbij is maatwerk, en we hebben speciale aandacht voor de gevolgen van de maatregelen voor kansengelijkheid. Zodra we een beeld hebben van hoe deze noodmaatregelen eruit zullen zien, informeren we de Kamer.

Ook de maatregelen van de verschillende grote gemeenten om de woningmarkt voor leraren (en andere professionals in de publieke sector) te verbeteren, kunnen een bijdrage leveren. Zo hebben in Amsterdam de gemeente, woningcorporaties en huurdersorganisaties afgesproken om de komende jaren (2020-2023) zowel sociale huurwoningen als middeldure woningen met voorrang beschikbaar te stellen voor startende leraren.

Verdere intensivering

- We investeren in 2020 en 2021 €30 miljoen in de regionale aanpak om de tekorten tegen te gaan (aanvullend hierop ontvangen de G4 elk nog €1 miljoen per jaar voor de aanpak daar). We streven naar een landelijk dekkend netwerk, waaraan zoveel mogelijk besturen deelnemen. Om de deelname verder te stimuleren ondersteunen de arbeidsmarktfondsen in het po en vo regio's op verzoek. Ook zorgen zij samen met OCW voor kennisdeling, via bijvoorbeeld de website www.aanpaklerarentekort.nl.
- Ook de aanpak van tekortvakken vraagt om maatwerk. Als voorbeeld noemen we informatica: hiervoor worden komende jaren te weinig leraren opgeleid. Informatica leent zich er echter goed voor om gebruik te maken van de inzet van gastdocenten uit de praktijk, die onder verantwoordelijkheid van een bevoegde leraar relevante en actuele kennis en expertise overbrengen aan leerlingen.
- In het convenant met sociale partners is afgesproken dat we voor 2020 en 2021 €300 miljoen extra uittrekken voor ruimte voor ontwikkeltijd en verlichting van werkdruk in het funderend onderwijs. Daarnaast ontvangen scholen in po versneld €97 miljoen aan werkdrukkiddelen. Het is aan scholen en leraren om onderling af te wegen hoe het geld precies binnen de school wordt ingezet.
- Deze middelen vanuit het convenant voor de aanpak van de tekorten komen bovenop de per saldo €1,6 miljard die sinds de start van dit kabinet structureel zijn toegevoegd aan de OCW-begroting, waaronder €270 miljoen voor de lerarensalarissen in het po en €333 miljoen aan werkdrukkiddelen.
- We spreken schoolbesturen aan om actief aan te moedigen dat leraren met kleine deeltijdaanstellingen meer gaan werken. Door bijvoorbeeld drie dagen per week te werken in plaats van twee, kan het lerarentekort sterk verminderd worden. De extra werkdrukkiddelen kunnen wellicht worden ingezet om grotere aanstellingen te stimuleren. Ook moedigen wij schoolbesturen aan om in het kader van hun strategisch personeelsbeleid vormen van bewust belonen en ook van de functiemix actief in te zetten. Waar ruimte voor gedifferentieerd belonen kan worden genomen, draagt dat bij aan behoud van goed personeel.
- Ook is in het convenant afgesproken dat we de komende drie jaar €10,6 miljoen extra investeren in Samen Opleiden en Professionaliseren. Zo worden meer toekomstige leraren beter opgeleid en verkleinen we de kans op uitval tijdens of vlak na de lerarenopleiding.
- Voor schoolbesturen ligt er een taak om de begeleiding van zij-instromers en andere starters te verbeteren. Zij-instroom moet niet tot onverhoopte

⁵ Zoals toegezegd aan de heer Heerema in het AO Leraren dd. 9 oktober 2019.

uitstroom leiden. Op basis van afspraken in het convenant met de sociale partners voor zij-instroom en begeleiding van startende leraren, gaan we ervan uit dat scholen dit de komende tijd zullen verbeteren.

- Boven-bestuurlijke samenwerking tussen schoolbesturen onderling en met andere instellingen (zoals lerarenopleidingen) kan helpen om verschillen tussen regio's en vakken te vereffenen. We zien samenwerking, bijvoorbeeld rond personeelsbeleid, nog te weinig tot stand komen.
- Hogescholen en universiteiten hebben de maatschappelijke verantwoordelijkheid om zo toegankelijk en flexibel mogelijke lerarenopleidingen van hoge kwaliteit aan te bieden. Dat vraagt om meer samenwerking, bijvoorbeeld door gezamenlijk afspraken te maken op het gebied van validering van eerder verworven competenties (vooral bij omscholing van overschot- naar tekortvakken en bij zij-instroom). Daar werken we samen met de Vereniging Hogescholen (VH) en de Vereniging van Universiteiten (VSNU) aan.
- De VH en VSNU werken aan de inrichting van één centraal loket met alle informatie over routes naar het leraarschap. Dit loket start begin 2020. Potentiële leraren worden op weg worden geholpen om een passende opleiding te vinden.

Uit de bevindingen van mevrouw Merel van Vroonhoven blijkt dat de regionale aanpak breed wordt gedragen. De samenwerking is echter nog pril en het aantal besturen dat deelneemt is nog (te) beperkt. Ook zijn er nog 'witte vlekken', met regio's waar nog niet wordt samengewerkt aan de aanpak van de tekorten. De focus in de regio's ligt vooral op instroom en nog weinig op begeleiding, behoud van leraren, en anders werken. Ook is er nauwelijks aandacht voor oplopende tekorten bij schoolleiders en voor scholen met kwetsbare doelgroepen ((v)so en scholen met veel achterstandsleerlingen).

Bovendien wordt er nog relatief weinig van elkaar geleerd. Er zijn bijvoorbeeld grote verschillen tussen lerarenopleidingen en scholen in de opleiding en begeleiding van zij-instromers. Te vaak is deze onvoldoende waardoor het risico op uitstroom of gemist potentieel substantieel is. Er is op korte termijn extra inzet nodig om tot een duurzame en effectieve aanpak te komen. De samenhang en een visie voor de lange termijn ontbreken zowel landelijk als regionaal. De komende periode wordt een voorstel uitgewerkt voor versnelling en versterking van de opleiding en begeleiding van zij-instromers en de regionale aanpak.

Registratie tekorten

De motie van de heer Kwint roept om het lerarentekort beter te registreren.⁶ Uit diverse gesprekken blijkt dat dit heel complex is. Zo zijn er veel verschillende definities mogelijk. Daarom kiezen wij niet voor één manier, maar een totaalbeeld bestaande uit de website www.lerarentekortisnu.nl, een onderzoek door de PO-Raad en de arbeidsmarktramingen. De gegevens op de genoemde website zijn nog onvoldoende representatief voor de tekorten in Nederland. De registratie gaat echter over incidentele tekorten en wordt door slechts circa 5% van de scholen gedaan. In overleg met de initiatiefnemer bezien we hoe de gegevens kunnen worden verbeterd. In aanvulling hierop vragen we de PO-Raad om onderzoek te doen naar de ontwikkelingen bij een representatieve groep scholen, waaronder ook scholen in de G5. Samen met de arbeidsmarktramingen waarin sinds dit jaar actuelere gegevens zijn gebruikt, krijgen we zo meer zicht op de tekorten.

⁶ Kamerstukken II 2018-2019, 35000 VIII, nr. 192; Commissiebrief met kenmerk 2019D50086.

3. Kwaliteit en vakmanschap van leraren, juist in tijden van tekorten

Onze referentie
1 7 867464

De urgentie van de problemen die scholen op dit moment voelen als gevolg van de tekorten op de onderwijsarbeidsmarkt is hoog. Dat neemt niet weg dat wij als stelselverantwoordelijke ministers ook verantwoordelijk zijn voor goed onderwijs op de middellange en lange termijn. Op tal van andere vlakken zetten we daarom in op onderwijskwaliteit, waaronder verbeteringen in het curriculum en de doorlopende leerlijnen over onderwijssectoren heen.⁷

Ook wijzigingen in het bevoegdhedenstelsel zijn nodig om te zorgen dat de juiste leraar voor de juiste klas kan worden ingezet en de gewenste kwaliteit kan leveren. Bepaalde klassen vragen om gespecialiseerde leraren of andere onderwijsprofessionals die nu geen plek hebben in het bevoegdhedenstelsel. Daarmee kunnen we potentieel onderwijspersoneel beter benutten en zorgen voor aantrekkelijke routes naar het leraarschap.

We zien dat steeds meer scholen ook vanuit een onderwijsinhoudelijke visie behoefte hebben aan andersoortige onderwijsprofessionals om diverse teams te kunnen vormen. Te denken valt aan de ontwikkeling van 10-14-onderwijs, vergaande vormen van maatwerk in het po en vo, sterk beroepsonderwijs in voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) en mbo en integrale kindcentra. We verwachten dat door tekorten op de onderwijsarbeidsmarkt de vraag naar diverse onderwijsprofessionals zal toenemen.

In onze Kamerbrief 'Naar een aantrekkelijke onderwijsarbeidsmarkt' hebben we aangekondigd dat we toewerken naar een nieuw bevoegdhedenstelsel voor het po, vo en mbo.⁸ Deze brief bouwt mede voort op het advies *Ruim Baan voor Leraren* van de Onderwijsraad.⁹ In een nieuw bevoegdhedenstelsel willen we recht doen aan de huidige ontwikkelingen en knelpunten waar scholen en leraren nu tegenaan lopen bij het behalen van een bevoegdheid wegnemen. We willen bovendien dat het bevoegdhedenstelsel voldoende ruimte biedt voor professionele ontwikkeling van leraren in het onderwijs op de lange termijn. Dat draagt bij aan de aantrekkelijkheid van werken in het onderwijs. We doen daarbij geen concessies aan het kwaliteitsniveau dat we van leraren vragen.

De Commissie Onderwijsbevoegdheden werkt onze voornemens komend jaar uit. De commissie zal om te beginnen nieuwe bekwaamheidsgebieden voor het po, vo en mbo formuleren. In lijn met het advies van de Onderwijsraad zal de commissie daarbij benoemen welke algemene pedagogische en didactische eisen voor alle leraren gelden.

Bij nieuwe bevoegdheden horen lerarenopleidingen die daarbij aansluiten, voor zowel toekomstige leraren als voor huidige leraren die zich verder willen ontwikkelen. Een stelsel van stapelbare bevoegdheden vraagt om specialisaties voor verschillende doelgroepen. De Commissie Onderwijsbevoegdheden zal daarom ook adviseren hoe de lerarenopleidingen zodanig kunnen worden ingericht, dat ze optimaal aansluiten op de nieuwe bekwaamheidsgebieden.

De leraar aan tafel: bij beleidsvorming én op school

De afgelopen maanden zijn zorgen van leraren, schoolleiders en ouders over de werkdruk en lerarentekorten in het onderwijs luid en duidelijk onder de aandacht gebracht. We betrekken leraren en scholen bij beleidsvorming om een gefundeerde belangenafweging te kunnen maken. Hun expertise en ervaringen uit de praktijk zijn bijvoorbeeld relevant bij ingewikkelde onderwijskundige

⁷ Kamerstukken II 2018-2019, kenmerk 2019Z24479.

⁸ Kamerstukken II 2018-2019, 27923, nr. 369.

⁹ Onderwijsraad, *Ruim Baan voor Leraren* (2018).

vraagstukken, zoals het curriculum en bevoegdheid van leraren. Ook richten we ons beleid hierop in: bij de verdeling van de werkdrukmiddelen bijvoorbeeld, hebben we specifiek de leraar in positie gebracht om invloed uit te oefenen op de besteding van het geld.

De komende maanden bezinnen we ons op de manier waarop we het beste kunnen samenwerken met het veld. We laten ons hierbij inspireren door het advies 'De leraar aan tafel' van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB).¹⁰ Ook kijken we met interesse naar initiatieven voor beroepsgroepvorming in de verschillende onderwijssectoren. Het Lerarencollectief van Jan van de Ven en Thijs Roovers is al enkele maanden uit de startblokken. Wij zijn erg blij om te zien dat leraren in het po zich daarin kunnen verenigen. We hopen op korte termijn ook een dergelijke beroepsorganisatie voor het vo te kunnen verwelkomen. Daarom steunen we initiatieven, met als doel dat ze na enkele jaren op eigen benen kunnen staan.

Om de leraar ook binnen de school een goede positie te geven, zijn nog stappen te zetten. Op veel scholen is er nog onvoldoende professionele dialoog tussen schoolleiders en leraren, zoals de Wet beroep leraar beoogt.¹¹ Het professioneel statuut, dat hiertoe aanzet, ontbreekt nog op veel scholen. Scholen waar het statuut nog ontbreekt moeten werken aan een continu gesprek tussen leraren en schoolleiding over de schoolorganisatie en de manier van samenwerken.

Daarbij blijft strategisch personeelsbeleid door schoolbesturen onverminderd belangrijk. Door strategisch personeelsbeleid kunnen schoolbesturen samen met leraren planmatig werken aan brede kwaliteitsverbetering, onderwijsontwikkeling en ruimte voor professionalisering. Scholen dienen zo ingericht te zijn dat ze kunnen reageren op interne en externe ontwikkelingen en hun leerlingen het beste onderwijs kunnen bieden. Dit draagt bovendien bij aan de aantrekkelijkheid van het werken in het onderwijs. We werken toe naar wettelijke eisen voor strategisch personeelsbeleid door scholen, die naar verwachting in het schooljaar 2021-2022 zullen gelden. Op deze manier zijn we blijvend in gesprek met schoolbesturen over hun investeringen in kwaliteit en vakmanschap op scholen.

4. Toegankelijke en aantrekkelijkere lerarenopleidingen

Voor goed onderwijs zijn lerarenopleidingen van hoog niveau onontbeerlijk. Toegankelijke en flexibele opleidingen routes naar het leraarschap dragen ook bij aan het tegengaan van de tekorten en het versterken van de positie van de leraar. We zetten in op het verbeteren van de toegankelijkheid, stimuleren van samenwerking en opleidingen die maatwerk bieden.

Evaluatie toelatingseisen pabo

Elke student die kiest voor de pabo is nodig én van harte welkom. We willen daarom dat studenten worden ondersteund in hun ambitie om leraar te worden. Naar aanleiding van de evaluatie van de toelatingseisen voor de pabo zetten we, samen met de pabo's, mbo en havo maximaal in op het wegnemen van onnodige belemmeringen. Daarmee sluiten we zoveel mogelijk aan bij de aanbevelingen van de evaluatie door ResearchNed. We zenden u de rapporten bij deze brief en reageren er hierbij ook op.¹² De toelatingseisen zijn bedoeld om de kwaliteit van de pabo te verhogen en de overladenheid van het curriculum tegen te gaan.¹³

¹⁰ NSOB, *De leraar aan tafel* (2019), <https://www.nsob.nl/denktank/overzicht-van-publicaties/de-leraar-aan-tafel>.

¹¹ Zie ook bijgevoegd rapport van Panteia: 'Nulmeting Wet Beroep Leraar'.

¹² ResearchNed heeft kwalitatief onderzoek gedaan naar de ervaringen met en het draagvlak voor de toelatingseisen en -toetsen. Het Centraal Planbureau (CPB) heeft daarnaast de

Potentiële studenten maken toelatingstoetsen natuur en techniek, aardrijkskunde en geschiedenis als ze daarin geen eindexamen hebben gedaan op de havo.

Onze referentie
1 7 867464

Uit de evaluatie blijkt overwegend draagvlak bij de pabo's voor de toelatingseisen. De doorstroom na invoering van de toelatingseisen is sterk verbeterd. Vooral mbo'ers doen het beter: hun doorstroom van het eerste naar het tweede jaar is ruim 17% toegenomen.¹⁴ Deze verbetering compenseert echter niet volledig de lagere instroom in de pabo. De toelatingseisen lijken verder een positief effect te hebben op de kwaliteit, het imago en de overladenheid van het programma van de pabo. Verder lijkt er een voorzichtig positief effect te zijn op studenten met een vwo-vooropleiding: vooral voor mannen met een vwo-opleiding lijkt de pabo aantrekkelijker te worden. Omdat de toelatingseisen pas in 2015 zijn ingevoerd, zijn de effecten nog niet met zekerheid vast te stellen.

We willen knelpunten wegnemen die uit de evaluatie naar voren komen. We gaan in overleg met de pabo's en mbo-scholen stimuleren dat meer mbo-studenten het keuzedeel voorbereiding pabo volgen. Ook stimuleren we dat het keuzedeel op alle mbo-scholen wordt aangeboden en actief onder de aandacht van studenten wordt gebracht. We zullen ook onderzoeken of het succesvol voltooien van (onderdelen van) dit keuzedeel in de toekomst kan leiden tot vrijstelling(en) van de toelatingstoetsen voor de pabo. Bovendien werken we aan betere ondersteuning van havisten en mbo-studenten die een niet-verwante opleiding volgen bij de voorbereiding op de toelatingstoetsen. We investeren in stoomcursussen en studiemateriaal ter voorbereiding op de toetsen. Hiermee voeren we de motie van de Kamerleden Rog en Bruins uit.¹⁵

Loopbaanoriëntatie en -begeleiding in het vo en mbo is belangrijk om te stimuleren dat studenten kiezen voor de pabo en om te voorkomen dat ze zich laten ontmoedigen door de toelatingstoetsen. Vooral studenten met een niet-westerse achtergrond gaan minder vaak naar de pabo. We gaan daarom verkennen hoe onnodige drempels voor deze groep kunnen worden weggenomen. Zo zullen we op aanbeveling van ResearchNed in samenspraak met de pabo's, Cito en SLO de toetsopgaven doorlichten op 'westerse bias'. Ook gaan we met de pabo's na of zij een zomerschool kunnen inrichten. Om te voorkomen dat te veel aspirant-studenten met een migratie-achtergrond zich laten afschrikken door de toelatingstoetsen, maken we afspraken met de pabo's over afstemming en intensivering van de voorlichting, speciaal gericht op deze groep.

In elk geval moet de kwaliteit van de pabo en het niveau van de studenten die instromen gegarandeerd zijn. Er is destijds met goede redenen gekozen voor een totaalpakket aan maatregelen om die kwaliteit te verhogen. Zoals ResearchNed concludeert kan nog niet worden vastgesteld welke uitwerking de toelatingseisen hebben op de uitstroom, omdat nog geen cohort studenten is afgestudeerd die aan de toelatingseisen moesten voldoen. Gezien de positieve effecten op de doorstroom, is het goed denkbaar dat dit ook effect heeft op de uitstroom. Ook de instroom in de pabo is met bijna 7.000 inschrijvingen in het huidige studiejaar weer in de buurt van het aantal studenten voor de invoering van de toelatingseisen. Wij houden daarom nu vast aan de toelatingseisen in de huidige vorm. We blijven het effect op de instroom, doorstroom en uitstroom monitoren.

effecten van de eisen op de in- en doorstroom van 2015 tot en met 2017 onderzocht. Beide rapporten zijn als bijlage bij deze brief meegestuurd.

¹³ Naar aanleiding van advies van de Commissie Kennisbasis Pabo, *Een goede basis* (2012).

¹⁴ Zie ook bijgevoegde rapporten van CPB en ResearchNed.

¹⁵ Kamerstukken II 2019-2020, 35300 VIII, nr. 53.

Lerarenopleidingen houdbaar voor de toekomst

Met de adviezen van de Commissie Onderwijsbevoegdheden kunnen de lerarenopleidingen in de toekomst meer ruimte bieden aan (onderwijs)professionals die zich willen ontwikkelen binnen, tussen en naar verschillende onderwijssectoren. Ze kunnen ook aantrekkelijke routes vormgeven voor alle studenten. De motie Rog en Heerema roept op om volgend studiejaar mogelijk te maken dat studenten een gespecialiseerde pabo kunnen volgen voor het jonge kind of het oudere kind. We vinden deze motie, en de motie van Bisschop en Rog¹⁶ met een gelijksoortige wens, een waardevolle oproep die past in de opdracht van de Commissie Onderwijsbevoegdheden. We streven naar samenhang en consistentie tussen het nieuwe bevoegdhedenstelsel en de inrichting van de lerarenopleidingen. Een eventueel aparte bevoegdheid voor het jonge en oudere kind moet dan ook integraal worden gezien in de te ontwerpen bevoegdhedenstructuur.

Onze referentie

1 7 867464

In de tussentijd versterken de pabo's de specialisatie voor het jonge kind en werken ze in de alliantie Divers voor de Klas met de PO-raad en de Meestert!-beweging aan het bevorderen van de instroom, doorstroom en uitstroom van mannen.

De Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek *Houdbaar voor de toekomst* roept op tot een omslag naar meer samenwerking.¹⁷ Deze oproep herhalen we hier voor het opleiden van leraren. Bij Samen Opleiden en Professionaliseren delen lerarenopleidingen en scholen de verantwoordelijkheid voor het opleiden van studenten en de begeleiding van startende leraren. Door de regionale samenwerking sluit de opleiding beter aan op de arbeidsmarkt en ontstaat een doorlopende leerlijn voor leraren, waarmee we uitval in de eerste jaren van de carrière tegengaan. We willen dat de samenwerking in de toekomst verder wordt versterkt door van het Samen Opleiden en Professionaliseren de norm te maken. Met extra geld uit het convenant zorgen we de komende jaren voor meer plekken binnen opleidingsscholen. Met de start van zestien nieuwe aspirant-opleidingsscholen zetten we dit schooljaar al de eerste stap.

Samenwerking is in de toekomst de sleutel tot meer flexibele en toegankelijke opleidingen die aansluiten bij wat een potentiële leraar al kent en kan. We willen bereiken dat studenten in de toekomst snel in een passende en aantrekkelijke route naar het leraarschap terechtkomen en dat de lerarenopleidingen ruimte bieden aan alle groepen studenten, dus ook voor mensen die al leraar zijn en andere professionals. Om die laatste groep beter te bedienen, werken we aan duurzame verankering van het zij-instroomtraject in de reguliere lerarenopleiding.

Tot slot

Het lerarentekort is een groot maatschappelijk probleem dat veel leraren, schoolleiders, leerlingen en ouders bezighoudt. De krapte op de arbeidsmarkt stelt ons voor een moeilijk dilemma voor de komende jaren. Daarom zijn er naast de aanpak op de korte termijn ook veranderingen in bevoegdheden, lerarenopleidingen en organisatie van onderwijs nodig. Alleen samen, ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid, kunnen we de grote uitdagingen die we in het onderwijs ervaren aanpakken. Wij doen er alles aan om te zorgen voor de juiste randvoorwaarden, zodat iedere partij in staat is om zijn bijdrage te leveren.

¹⁶ Kamerstukken II 2019-2020, 35300 VIII, nr. 55; Kamerstukken II 2019-2020, 35300 VIII, nr. 75.

¹⁷ Strategische agenda hoger onderwijs en onderwijs, *Houdbaar voor de toekomst* (2019).

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Onze referentie
17867464

Ingrid van Engelshoven

de minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media,

Arie Slob